

Om lärartäthet och kvalitet

- Ledarskap, organisation och lärarens kompetens är helt avgörande för skolans kvalitet men lärartäthet är i sig ingen garanti för kvalitet.
- Flera faktorer såsom olika geografisk spridning, ålder på eleverna och socioekonomisk sammansättning gör det svårt att jämföra lärartäthet mellan kommunala och fristående skolor.

Lärartäthet och kvalitet

Friskolorna har generellt sett bättre kunskapsresultat, nöjdare föräldrar och medarbetare, och fler som blir behöriga till vidare studier. Trots det hävdas ibland att friskolor har en i genomsnitt lägre lärartäthet. Hur går det ihop? Det beror dels på att jämförelser ofta är missvisande men också att organisation, ledarskap och lärarens kompetens är långt viktigare för en skolas kvalitet. Ibland framställs låg lärartäthet som ett tecken på dålig kvalitet, men många gånger är det tecken på motsatsen. Sverige har exempelvis internationellt sett en hög lärartäthet men har trots det långt ifrån bäst skolresultat. Skolor som fungerar väl kommer inte behöva lika många lärare och kommer antagligen ha möjlighet att attrahera de mest kompetenta lärarna.

Kommuner borde ta efter friskolor

Kunskapsskolan är ett exempel som gör det som många andra skolor borde bli bättre på men som just därför har låg lärartäthet. Genom bl. a central lektionsplanering kan mer av arbetstiden för lärarna läggas på undervisning. Ett annat sådant exempel är Internationella Engelska Skolan som fokuserar på studiedisciplin och arbetsro. I en väl organiserad skola med väl fungerande ledarskap är det möjligt att ha större klasstorlekar och på så sätt driva verksamheten mer effektivt. Med tanke på ett ökande antal unga och en akut lärarbrist är detta exempel på just det som behövs mer av i svensk skola.

Det går också att vända på det. Skulle kommunala skolor anamma mer av dessa metoder så skulle kommunala skolor också behöva färre lärare och på så sätt få en lägre kostnad för sin skola. Det är ju precis så skolpengssystemet egentligen är tänkt att fungera, genom att konkurrera kommer skolor hela tiden behöva förbättra sig och använda skattemedel mer effektivt.

Flera faktorer försvårar jämförelse

De flesta jämförelser mellan kommunala skolor och friskolor vad gäller lärartäthet är missvisande eftersom bakomliggande strukturer skiljer sig åt på flera punkter. Ett sådant exempel som blir en mycket avgörande faktor för en skolhuvudmans lärartäthet är hur väl skolan lyckas fylla sina klasser. Halvfulla klasser höjer lärartätheten avsevärt utan att för den skull vara eftersträvansvärt. Exempelvis har kommuner som behöver täcka stora geografiska ytor med många små och relativt dyra skolor ofta hög lärartäthet men inte nödvändigtvis bättre studieresultat. Det gör det vanskligt att jämföra kommunala skolor och friskolor rakt av på nationell nivå eftersom friskolor i större uträkning återfinns i större städer.

Stadieindelningen är en annan viktig aspekt. Det är vanligt att lärartätheten är högre i yngre åldrar och även att skolpengssystemet är utformat så. Jämför man exempelvis en skola som erbjuder års 4-9 och en annan skola som har års 1-6 så blir det missvisande. Nationellt sett har friskolor högre andel av sina elever i högre årskurser och kommunala skolor har högre andel elever i yngre årskurser.

Lärartäthet 2015/16 uppdelat mellan olika skolenheter beroende av kombination av årskurser

Årskurser	Antal elever fristående skolor	Andel av huvudmannens elever	Antal elever kommunala skolor	Andel av huvudmannens elever	Elever/barn per lärare fristående skolor	Elever/barn per lärare kommunala skolor
Förskola					5,1	5,3
F-klass					16,2	16,4
1, 2, 3	1896	1%	44551	6%	13,8	14,2
1, 2, 3, 4, 5	6770	5%	71941	9%	13,6	13,5
1, 2, 3, 4, 5, 6	12586	9%	278301	36%	12,6	12,9
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	1670	1%	2113	0,30%	13,7	13,4
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	67289	49%	170990	22%	12,4	12,5
3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	2103	2%	2625	0,30%	11,6	12,2
4, 5, 6, 7, 8, 9	22796	17%	37590	5%	15,8	11,9
5, 6, 7, 8, 9	1635	1%	7684	1%	11,3	12,3
6, 7, 8, 9	14169	10%	51260	7%	14,1	11,8
7, 8, 9	6075	4%	108697	14%	11,6	11,3

Källa: Skolverket (årskurs 1 och uppåt på uppdrag av Ordning och reda i välfärden SOU 2016:78)

Slutligen spelar också den socioekonomiska bakgrunden hos eleverna ofta en roll. Kommunerna får nämligen vikta skolpengen efter elevernas bakgrund. Eftersom friskolor i genomsnitt har elever från socioekonomiskt starkare hem så får de också mindre pengar vilket i sin tur ger färre lärare. Friskolor får idag i genomsnitt ca 10 procent lägre peng per elev än kommunala skolor enligt Skolverkets statistik.